

ARQUITECTURA EN VAL MAIRA

“Casas, chapèlas, gleisas, mulins: aquò que resta d’una tradicion”

Pilhat da las recerchas de Roberto Olivero

La Val Maira era jà popolaa a la fin del secol X, per sa bòna posicion en rapòrt a la plana d’Coni, enlora enca’ da bonificar. A la fin del secol XIII, las comunitats eren jà consolidaas e organizaas abo de costumaz que venen confermaas dai senhors feudals: drant lhi marqués d’Busca e après aquelhi d’Saluces. Ben enteressanta es la forma administrativa concordaa: una sòrta d’estatut especial per tota la Val Maira abo centre a Draonier, puèi una biparticion entre auta e bassa valada. L’economia era sustot rurala e chapuei basaa sus l’enlevament da vachas. La geomorfologia de la valada, qu’a enti combals laterals, coma aquel d’Elva o d’ la Marmo, de grands airals rurals (que sovent coïnciden abo lhi territòris administratius) un bòt gaire vegetats, a ajuat a far naisser de comunitats endependentas, qu’enti secols an vist de variacions demograficas, abo d’autres variacions de la pression antròpica sal territòri.

Baronant aquesti diferents factors s’origina lo modèl insediatiu mai foncional, la tipologia edilicia fundamentala, la casa simpla abo colme orientat s’la còsta, que seria un edifici rectangular, orientat seguent la penta del terren. Aquesta disposicion ajuava a esfruchar la riba per arribar ai diferents nivèls de l’edifici, normalament tres, ente eren ospitaas sia foncions agricolas qu’abitativas. Lo plan sosterra era adobrat coma vòuta (mincatant postat, mas mai sovent desvueidat) abo de locals de trabalh; al plan mesan eren presents d’ambients domestics e al darrier plan la fenièra per gardar lo fen; un orientament que parava da l’exposicion vers amont a l’aura freida, e assegurava una qualitat estatica e estructurala pus bòna a tota la casa, ricavaa arplanant la riba.

Aquestas estructuras son enca’ presentas en esquasi totas las ruaas (sustot en auta valada) e rapresenten lhi còrs principals, perquè sovent son las estructuras “pionieras”, puèi inglobaas en d’autres ampliaments.

Lhi secols XV-XVI rapresenten per la Val Maira un temp ben fortunat, ente la relativa situacion de patz, lhi eschambis comercials abo la França, la gestion prudenta da part del marquesat de Saluces, Ludovico I e II, avien permetut que “sorgessero opere a attestarne la progredente civiltà e l’amore per l’arte”. Las influenças estilisticas sabentas e un mai comun e competent empleg de la peira trablhaa modifiquen las ruaas de la valada, decò aquelas mai aute e descòstas. Lo tipologia edilicia que n’en sòrt, bela que n’en mantene l’emplant,

es una evolucion de la casa simpla fins a semelhar una abitacion senhorila, un palais abo de tors o enca' un palais urban, abo una estudiaa composicion d'la façada e un acentuat esvilup vertical. Lhi edificis mai significatius e derivats da aquestas influenças cultivaas presenten una façada pus auta del cubèrt que presenta un siu pichòt cubèrt de lausas, sovent orizontal, mas se tròben decò de façadas a vela abo profil a cabana e, enca', d'edificis abo doas façadas a vela, aval e amont. Sal som del front, son sovent presents de pertùs liats da una platabanda d'peira: benlèu de colombieras, mas mai probabilmènt mec decorativas.

Lhi palais abo façadas a vela, coma d'autres d'aquel temp, son decò caracterizats da una cura en la realizacion des parts estructuralas d'peira (cantonals cairats, arquitraus monolitics esculturats o a blòcs assemblats) e des parts decorativas (platabandas en façada sot lo parapet o lo lindal, cubèrtinas e gotalhs, esculturas en las muralhas). Son frequentas fenestras, biforas o monòforas, e portals fachs abo de blòcs d'peira trabalhats a forma d'fuelhas, abo simbols solars, o testinas d'peira, lo tot mesclat abo de lineas arcaïcas, tard romanicas e gòticas, a testimoniança d'una continua contaminacion d'estil e tecnicas.

Las condicions formals de dipendença dai marqués d'Saluces, comportaven una fòrta peaa autonomista que se concretiza en l'administracion locala e publica d'la "republica d'l'auta valada", la confederacion de dotze comunas d'Acelh, Uçòl, Pratz, Sant Michel, La Marmo, Chanuelhas, Elva, Estròp, L'Arma, Celas, Lòtul e Palhieras, e en l'esvilup d'una arquitectura dai caracters ben precís. Lhi edificis d'aquel temp (la casa abo façada a vela del Chastelar, a Celas, per lo Perotti remonta al XV secol) son expression d'aquelas familhas que, bela sensa mai abandonar las activitats agricolas, fasien part d'una sòrta d'borguesia, ente es possible recerchar lhi òmes mai representatius, aquelhi qu'en la comunitat avien d'encharges importants coma administrators, nodaris, metges, merchants.

Remonta al mesme period del modèl d'abitacion "a tor" del bas medioevo aquel de lhi edificis religiós a una soleta aula, vòutaa o pas, que mec ental XIX secol laissarè lo pòst a de projècts enlaborats en la cultura urbana d'la planura. La chapèla simpla semelha repeter una solucion qu'es estaa esquasi sensa evolucion per secol: la "truna" tota dubèrta denant, abo autar d'peira sal fons. Emplegaajà a Sant Bastian d'Celas e a Sant Bastian d'la Marmo, garda de formas que se repeton e pus simplificaas, fins enti nombrós forns comunitaris des ruaas, que semelhon remontan ai secol XVIII e XIX. Mec quaque bòt, coma en las gleisas del Morinés (Estròp), o al Santuari d'Blamont (La Marmo), arquitecturas a caracter monumental autas e emprontaas a las formas baròcas

semplificaas di magistres d'Lugan, an enterromput la tradicion secolara d'l'arquitectura religiosa mai frequenta.

En las gleisas pus grandas, se pòl dir que la foncion parroquiala atribuïa ental bas Medioevo a d'edificis religiós a generat una precisa tipologia arquitectònica: per aculhir lhi fidèls pus nombrós, o per las assembleas di caps familha; per la presença del cloquier d'empleg civic, per lo font baptesimal e la vesinança al cementièri.

Al principi correspondentas al numre des comunitats abo valor juridic, se presenton totas rebastias entre lo XIII e lo XIV secol coma simplas aulas abo cloquier, mas eslarjaas abo chapèlas en temps diferents, en quarque cas refachas ex novo a l'entorn del XIX secol.

Lhi territòris d'la media valada eren estats enfeudats a de familhas d'la nobiltat locala, a l'entorn d'Sant Damian, ponch nevralgic di comercis d'la valada. Pus aval, Cartinhan avia agut en la secondà metat del XV secol lo solet chastèl-palais d'la valada. Lhi vilatges pus esperduts d'la bassa val eren enfluençats dal centre administratiu e comercial d'Draonier, ente nombrosas familhas de comunas d'l'auta valada eren venguts istar per prener de pòsts socials importants, bela que lhi territòris mai auts d'la comuna de Draonier (Mosquieras e lo Piossasc), pròpi per lor condicion d'economia e estructura sociala qu'arsonava aquela des comunas d'auta valada, an sempre revendicat una lor autonomia.

Per l'edilicia civila e rurala que rapresenta la granda part des ruaas, avem ben gaire d'informacions, mas es evident que s'es evilupaa en continua evolucion. Son raires lhi edificis mòno-familiars abo terra d'proprietat a l'entorn; pituest, la casa era de diferentas familhas, sovent parents entre loro. Aquesta estructura sociala en expansion a per resultat lhi ampliaments de la casa permanenta, fins a generar mincatant de complicats agregats (decò pòlifuncionals). Un exemple son lhi agregats fruchs d'ampliament lateral, realizat bastent sal flanc un o mai volums abo continuitat de façada aval e eslonjant las faudas del cubèrt a cabana d'l'edifici originari per cubrir las parts jontas. Aqueste procediment portava a la formacion de grand cubèrts e sovent sal reire truchaven terra e si cants presentaven de lònjas alas. Lhi jonchs des muralhas eren pas tròps curats, perquè l'element que jonhà, decò per l'estructura, era lo cubèrt, abo traus de melze plaçats s'las muralhas per liar lhi edificis sot lo pes del cubèrt. En d'autres cas l'ampliament lateral era format da un còrp estachat ortogonalament al premier, abo lo colme mai bas; modèl pas gaire present en auta valada e belèu de pus tarda aplicacion, que donava una casa a "L" coma las caissinas d'auta valada mas arranjat per las drechas ribas.

En presença d'volumetrias medias e pichòtas (per granjas e casèi d'auta quòta) l'ampliament origina la casa a eschaleta, abo la reproduccion del volum originari arlòng d'la penta pus fòrta del terren, tenent coma directritz un flanc d'la casa.

Fruch d'ampliaments e sustot del sistema de division ereditaria tipica des Alps Occidentals, fonda s'la division regulara del patrimòni, es la "casa dobla" documentaa sal territòri d'Elva en lhi estudis de Claudia Bonardi, mas que representa un modèl insediatiu que se retròba decò a La Marmo, Chanuelhas e Sant Michel. La difusion es liaa sustot a n' aquelhi territòris ente la geomorfologia presenta de grands ambients per pastura e fen, adobrats per de gròs chabèals. La casa dobla es caracterizaa da la reparticion de l'edifici en doas parts equivalentas respèct al colme central; la lectura d'l'estratificacion des muralhas fai rescontrar sovent una estructura originaria que puèi ven rendoblaa sal flanc e auçaa meirant lo colme s'la muralha d'metz.

Lo caracter estagional d'l'economia agricola-alpina a ben condicionat lhi sistemas insediatius; chasque familha dapè a una casa permanenta avia una o mai maisons estagionalas, la meira o granja, plaçaas ben en aut, decò 2200 metres, adobraas per viure e trabalhar d'istaa. Son de construccions basaas sus d'elements rectangulars, pus pichòts de la casa permanenta, de un o dui plans, sovent estachaas a la ròcha o en part enterraas. La vita d'òmes e bestias se passava ental mesme espaci, las muralhas eren esquasi a sec per la dificultat de far la chaucina, las lausas del cubèrt eren pilhaas da pichòtas cavas privaas del pòst o da de filons enfiltrats e, vist qu'en quòta lhi avia pas gaire de bòsc, lhi traus del cubèrt e soliers eren al minim, sensa pantalièras e lòbias. D'interessants exemples se tròben en la comuna d'Acelh, Granjas Nicolina e Chabornet. En lhi prats da pastura pus grands, diversas granjas eren organizaas en ruua, abo distribucion ren casuala de casas, espacis comuns e servicis, coma Vivieras d'Acelh o Ruua di Dao d'Elva; en d'autri pòsts eren mec arrambaas, coma ai Clòts de Sant Michel. Aquesti aglomerats en generas, en l'Uech Cents, abo l'expansion demografica passarèn da casas estagionalas a pertinentes.

Tipica d'la bassa valada, diventaa puèi modèl per construccions mai recentas decò en territòris auts, es la casa bastia s'la curva d'livèl, abo lo front principal aval ben lòng. Ente las pendenças son pichòtas e lo territòri es en plan, la lònja façada abo pòrtas e lònjas lòbias sobrepausaas correspond al trach principal, la directritz que regla las manières de s'eslarjar di manufachs. Arrambant mai d'una casa en linha nais la casa "entropelaa". Aquestas son presentas sus las vias principalas de media e bassa valada (Bassura d'Estròp, Lòtol) o pus en aut (l'edifici de Castas d'Elva, aplicacion derivaa dal modèl des casas "de

ringuiera" d'la plana e l'interessant nucleu de Clòs sobeiran); manquen pas cas de ruaas linearas formaas esquasi mec da casas "entropelaas", coma Prat Reond d'Acelh.

A metat del Cinq Cents se verifica una premiera fòrta flexion demografica qu'anticipa aquela di darriers ans del mesme secol, ente de periòds d'carestia se companhen a de nombrosas campanhas de guerra, per la politica d'expansion del duc Carlo Emanuele Savòia. Tot lo marquesat es truchat; la Val Maira es teatre de violentas batalhas entre lhi locals e trupas mercenarias, que ruben e brusen sustot en las ruaas que se tròben s'la via principala d'la valada. Es lo preludi que portarè lhi Savoia a governar la valada: totas las formas d'autonomia locala sobrevivuas desapareissarèn e las taxas aumentarèn. En lhi ans trenta del XVII secol, la poblacion trucha lo minim istòric decò per la pest. Aquesti lhi principals factors qu'an determinat una reduccion des ruaas, abo progressiu abandon di centres pus pichòts.

Vers la fine del Sieis Cents comença la represa que trucha son ponch pus aut ental secol XVIII abo lo general melhorament des condicions de vita, l'introduccion de cultivacions adaptativas coma la trifola, lo consolidament de la migracion estacionala qu'ajuava las comunitats a rendre pus legiera la presença antròpica l'uvern; tot companhat da una relativa patz politica. A metat del Set Cents la poblacion di territòris que formaven la valada (fòra que lhi centres d'la bassa val) era de 12800 abitants; cent ans d'après, ental 1860, lhi censiments comunals parlen de 16100 abitants.

Remonta a n'aqueste temp l'esvilup d'edificis mai dubèrts, abo de grands pòrtics sostenguts da pilias e colonas ariondas. Las colonas (realizaas abo peiras irregularas empastaas abo mauta paura, d'important diametre e autessa) son presentas en tota la valada, ma sustot ental valon de Palhier, a l'Albaret, a Chanuelhas e ental valon de Clòs d'Elva. Aqueste sistema de construcion, que servia a sostener lhi principals traus de solier e cubèrt, gavava las foncions estaticas da las muralhas perimetralas, realizaas eira coma tamponaments e abo autres sistemas ben pus legiers. La libertat en la conformacion de lhi ambients pas pus liats a la cellula di murs permet la realizacion de grands edificis ben pus dubèrts, benleu decò per un adaptament al cambiament climatic qu'ental XVII e XVIII secol avia generat un clima mai teble. Lo bòsc, de bel trobar e trabalhar, deven lo material mai adobrat, sia per lhi tamponaments que per lhi ardots tinhons di grands cubèrts e faudas e per lhi nombrós lòbias e sechaors dubèrts; s'adapton decò de sistemas mesclats de bòsc-peira sia per lhi soliers que per las muralhas. A la fin d'aquesti procés, quaque casa deven un ver complés abo nombrosas unitats abitativas e abo de chamins e passatges cubèrts al dedins, placetas e pòrtics per trabalhar

l'uvern: las casas-vilatges. Lhi exemples mai interessants se retròben a la Marmo (Tolosan), mas sustot Chanuelhas, en region l'Ubac o al Còl d'Sant Joan, ente se tròben de chambras esquasi penduas si passatges cubèrts, forns e locals comuns acorpats, fenièras collectivas sus diferents nivèls.

A l'entorn des casas agricolas se trobaven d'estructuras de servici e edificis de transformacion necessarias a far sobreviure la poblacion; per lor importança mincatant eren publics, o tenguts en enfiteusi da privats mas adobrats da la collectivitat. Eren de forns per lo pan, fonts e abeuraors, mulins, fòrjas e martinets, resseas, bataors da charbo, forns per la chaucina. Per las abitacions se rescontren diferents e nombrós evolucions e adaptaments; totun se repeten de una tipologias liaas a la foncion de l'edifici o a las aisinas e a lhi istruments contenguts.

Lhi forns del pan son sovent plaçats al centre des ruaas, en pichòtas plaças o a la crotzieras de viòls. La panificacion en auta valada se fasia un o dui bòts a l'an, sustot a la fin d l'automn, e totas las familhas fasien lo pan per diversi jorns a son torn. La bocha del forn era arionda abo la cupola en mons refractaris; lo barraomor es plaçat denant a la bocha, per esfruchar lo mai possible en la cuecha la chalor di fums. Lo forn presenta esquasi sempre un guich de preparacion e lavoracion, mincatant sarrat, sovent realizat abo un simple pòrtic vòutat, abo un banc de peira que ten de plans de bòsc adobrats per posar las panhòtas. En media e bassa valada lo cubèrt a una fauda soleta, es a cabana en auta valada. D'exemples enteressants se tròben a la Clapièra d'Acelh, al Renier d'la Marmo, a Serras d'Celas, a Molins Sobeirans d'Elva.

Lhi molins per granalhas eren estructuras endispensablas per la sobrevivença alimentara e materiala d'la poblacion. Vist que sovent eren de molins modests, lor bas cost d'emplant era associat a un relatiu rendiment, proporcionat ai besonhs locals. Adobrats per blat, frument, seel, uerge, lhi simbols d'aquesta economia son lhi pichòts molins a roa orizontals, que foncionen mielh abo lhi riuls, coma aquel de Prat Reond d'Acelh. L'edifici, rectangular abo un solet local fòra terra, presenta muralhas de peira liaa abo mauta paura e cubèrt a cabana abo lausas. Dedins, una vasca cilindrica semi-enterraa tenia la roa d'bòsc orizontala e un solier d'bòsc rezia una soleta cobla de roas. Bastit al principi del Nòu Cents, lo molin d'Prat Reond es la pròva d'la permanença ental temp de modèls de construcion mai antics. Al principi del secol XX nombrós molins veen de transformacions en la part edilicia (expansions) e tecnològica (abo la sostitucion de mecanismes e adopcion d'la roa d'metal). Es lo cas del molin principal d'Ruaa Combas de Celas; la ruaa fichaa ental combal de l'Intersil avia una fòrta especializacion del trabalh, perquè eren concentrats almenc 5 molins butats a cascada arlòng del canal.

Rests de pichòts molins en sequença se pòlen enca' veire a Pont Maira d'Acelh.

La concentracion de diferentas foncions del mesme centre productiu permetia l'esfruchament comun des mesmas òbras idraulicas e di mecanismes rotants, e era justifiada da la diversificacion estagionala des diferentas lavoracions di produchs agricoli. Al molin sovent se trabalhava decò lo charbo abo lhi bataors, que semelhavon ai molins da granalhas, mas abo lo virant fòl al pòst de las roas.

Son decò ben interessants lhi opificis destinats a trabalhar de materials adobrats en l'edilicia o en l'agricoltura, coma fer e bòsc. Son d'exemples lhi martinets de Pont Maira (Acelh) e Chastilhon (Sant Michel), dapè ai molins da granalhas. Dedins lo local de l'originari molin, que era estat eslonjat, era present lo martinet d'la roa d'bòsc de fòra e la fòrja. Las estructuras edilicias eren ben simplas, coma la cellula minima abo cubèrt a cabana. Una altra tipologia d'opifici qu'esfruchava l'aiga es la ressea, centre productiu especializat que polia servir un areal pituèst grand, e pr'aquò as gaire difondut sal territòri. Un exemple da navisar es la ressea de Chanuelhas, a l'Ubac, englobaa ent'un emplant pòli-foncional. Las resseas verticalas d'la fin de l'Uech Cents son ospitaas ent'un edifici a pòrtic e acionaas da una soleta roa d'metal verticala plaçaa al de fòra.

ARQUITECTURA E EDIFICIS A CELAS

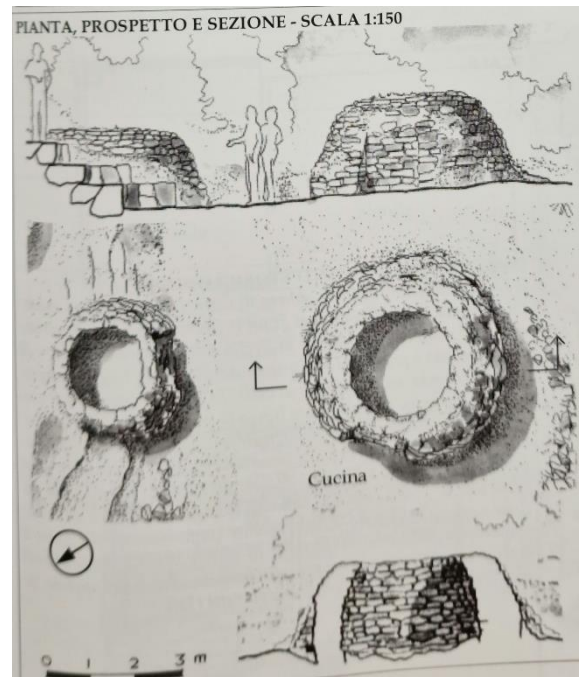
Valai una presentacion d'edificis istòrics presents en la comuna de Celas a testimoniança d'la richa e particulara arquitectura que caracteriza la Val Maira.

Empleg: Forn da chaucina

Pòst: Riu

Quòta: 1040 m s.l.m.

Tipologia: estructura productiva

La chaucina era fundamentala per realizacion d'la mauta paura. Ven sovent dicha "chaucina sarvatja" perché tiraa da peiras chaucinaças (calcar) ren puras, cuechas sensa separar peiras e combustibil. Per la producion de la chaucina lhi avia damanca d'aver sal pòst la ròcha calcarea, l'aiga per la tupir, e de forns per la còire. Arlòng del riu Tibert, encuei cubèrts da la vegetacion, se pòlon veire dui forns a "gavia", de forma circolara, realizats abo una muralha a sac (ben refractaria) que en elevacion navisa la cubertura a cupola; un pertùs circolar sal som, laissava sortur lhi fums.

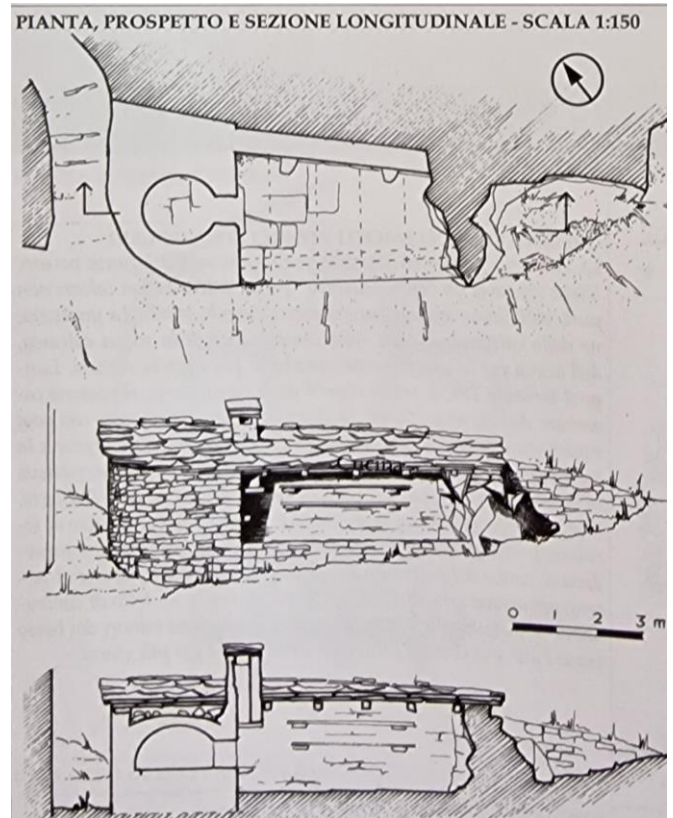
Lo mai grand misura ca. m 4 de diametro, lo mai pichòt m 2,5; tuchi e dui an una intrada a la foganha, benleu dubèrta e puei sarraa tuchi lhi bòts que charjava lo material da còire. Una bercha a terra fasia intrar d'aire ai pe d'la foganha. Sobre un sòl de combustibil se butaven las peiras chaucinaças, las pus pichòtas dessot las pus grandas, e se fasien còire sensa sosta per diversi jorns.

Empleg: Forn

Pòst: Serre

Quòta: 1310 m s.l.m.

Tipologia: estructura d'servici

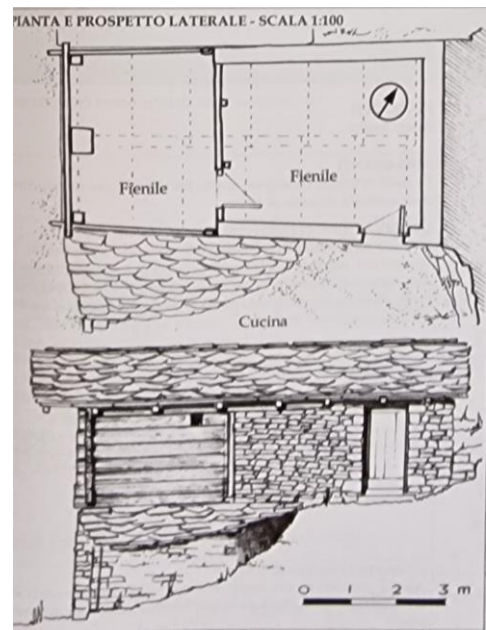
Lo forn es constituit da una chambra de cuecha de pichòtas dimensions, ricavaa en correspondença d'una crotziera de viòls. Denant, s'las curvas de livèl e estachat a un erbanchet es present (encuei en roina) un local de preparacion cubert, mas dubert aval. Es un pòrtic arparat da una fauda simpla arlòng d'la riba, ente se tenien las aisinas per la preparacion del pan. Son enca' visibles lhi modilhons d'peira qu'espòrzen da la muralha, a sostenh des taulas per potjar lo pan. Sal fianc, una lausièra naturala es esfrutchaa per potjar lo cubèrt. L'enteressanta conformacion del forn es evidenciada da la sia posicion en correspondença d'la crotziera entre lhi principals viòls dedins la ruua, que s'esvilupen sus diferents livèls e que truchen lo forn sus tuchi lhi cants.

Empleg: Agricol

Pòst: Serre

Quòta: 1310 m s.l.m.

Tipologia: edificis a blockbau

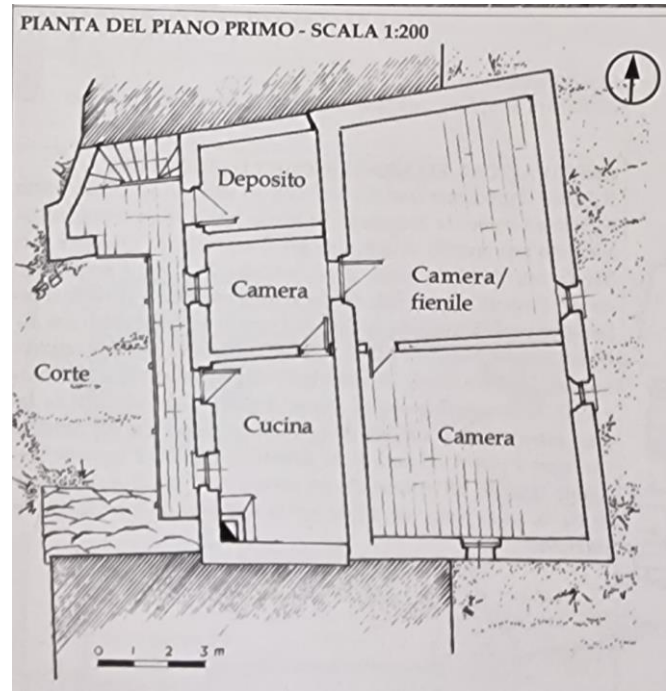
La fenièra rapresenta un cas gaire frequent, en valada, d'estructura que mescla peira e bòsc. Las muralhas del livèl sotan, de crasa, formen un plaçon ente pòtja aquel sobeiran. Aqueste es realizat abo estructura mesclaa, qu'emplega de mai lo bòsc, sia per l'estructura que per estancar. Fòra que la pila centrala que retz lo colme, la resta es realizaa abo un planchier ben espés (cm 10-12) vincolat ai cantonals abo tecnica a encastre que navisa lo blockbau, d'origina nòrdica. Dedins, l'estructura presenta de renfòrç d'bòsc; es interessant lo sistema per acrocar bòsc e peira si flancs del fabricat (lo planchier es butat, a entalh, ente una pertia verticala de seccion cairaa, que fai da quadrant, estible per lo començament d'la muralha en crasa).

Empleg: Abitacion rurala

Pòst: Clòt

Quòta: 1305 m s.l.m.

Tipologia: agregat pòlifuncional abo colme s'la riba

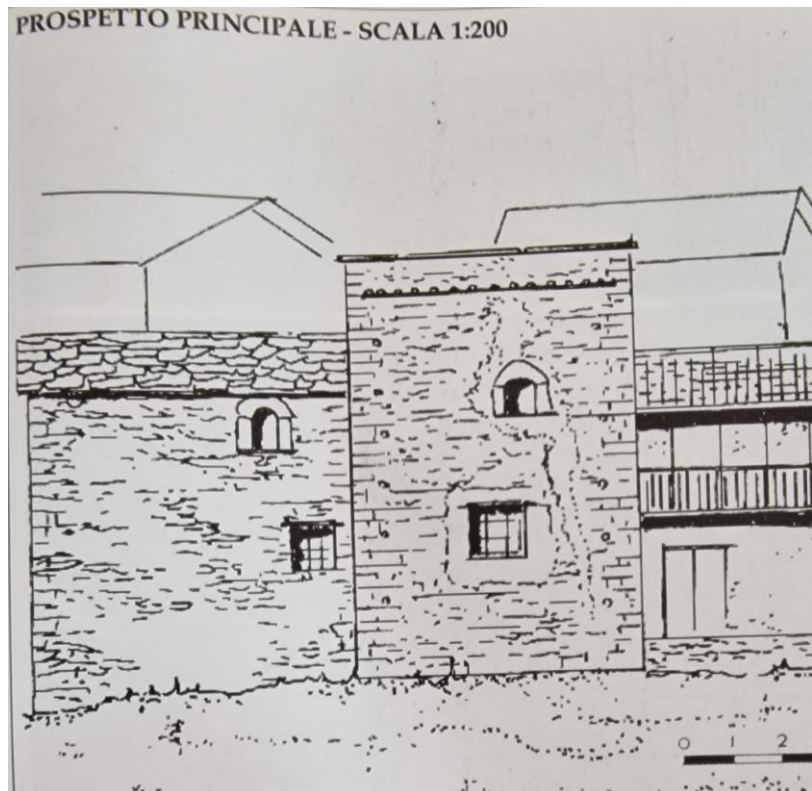
Lo fabricat presenta lo tipic emplant de lhi edificis mai antics, orientats abo colme s'la riba. Aprés, son estaas realizaas d'expansions sal flanc òvest. La façada principala presenta doas fenestras d'peira trabalhaa e en origina (coma testimonien de fòtografias pus vielhas) era coronaa da un front "a vela" abo profil a cabana, eliminat quora es estat arfach lo cubèrt. Aparelh murari e solucions de pertùs en aval fan pensar a un emplant que remonta al XV secol. Enteressanta la pichòta cort a òvest generaa après lhi eslarjaments protejua en part da una galeria o lòbia que cor sus tot lo flanc d'la casa. La fenestra d'peira esculturaa abo arquitrau curvat es plaçaa al darrier plan; eira es adobraa sustot coma fenièra, e en aquesta tipologia d'edifici es frequenta aquesta sistemacion.

Empleg: Abitacion rurala

Pòst: Chastelar

Quòta: 1515 m s.l.m.

Tipologia: agregat pòlifuncional abo façada “a vela”

Lo front principal “a vela” presenta peiras trabalhaas per lhi cantonals, una monòfora abo arquitrau a sexte ribassat, colombiers sal som d’la façada, abo platabanda d’peira. Una altra fenestra d’peira abo arquitecturas curvas es presenta ental còrp pus aval. Es un ensem format da un nuclèu principal, endividuat en l’edifici central, e da lhi eslarjaments laterals fachs ental temp.

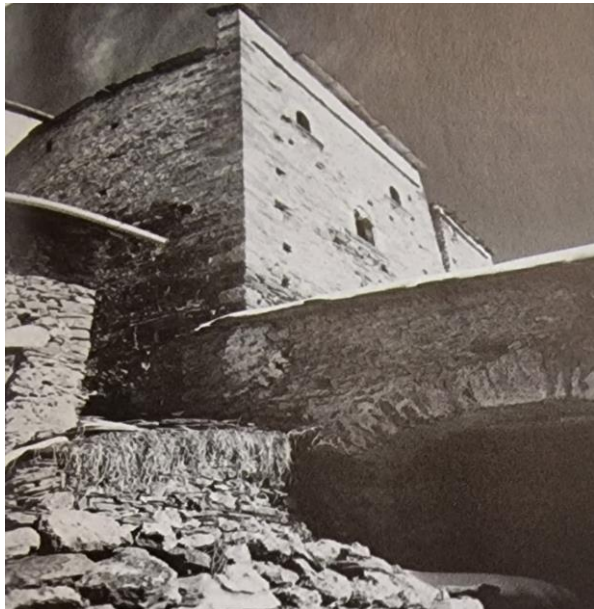
L’edifici a agut una foncion agricola fins ai darriers temps, e parelh a preservat muralhas e cubèrt di dui principals còrps. Una nòva abitacion es estaa ricavaa ental terç pichòt còrp a Eet, en passat fenièra e sechaor dubert.

Empleg: Residencial agricol

Pòst: Chastelar

Quòta: 1515 m s.l.m.

Tipologia: agregat pòlifoncional de pus “tors” a vela

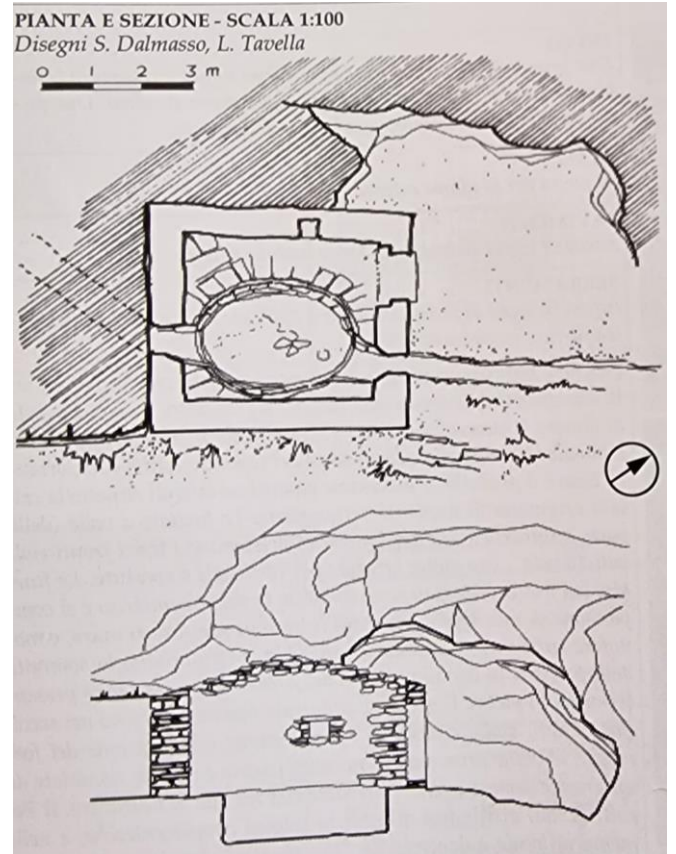
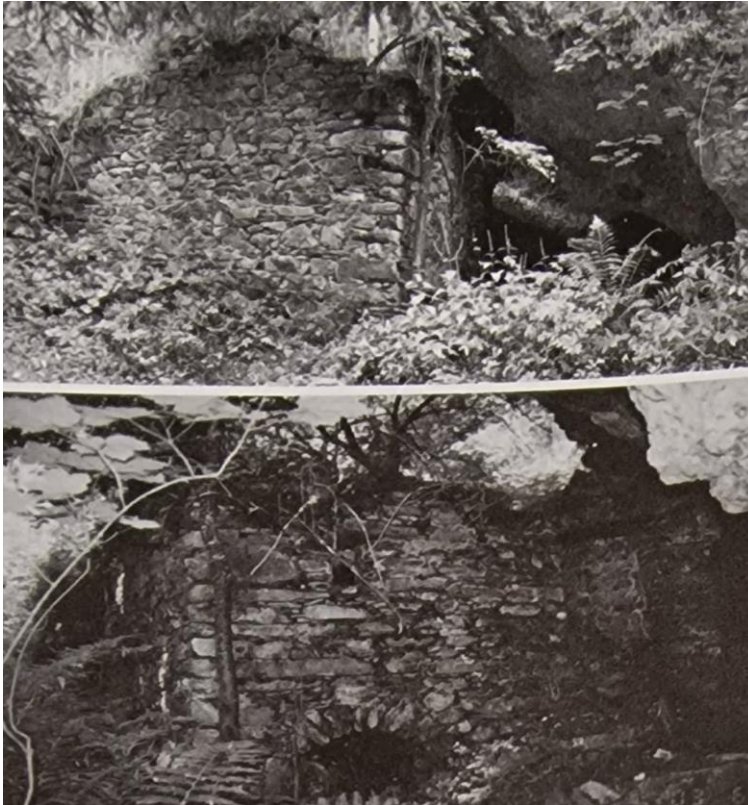
Lo manufach rapresenta un di mai significatius exemples en valada de maison tard medievals (secol XV) ben curaa, benleu d'una familha emportant. Es lo produch de diferentas expansions lateralas d'l'originari emplant rectangular. Las façadas aval (d'la part originaria e d'l'eslarjament) presenten lhi tipics fronts “a vela”, abo peiras trabalhaas per cantonals e duberturas. Las fenestras si fronts principals son plaçaa en maniera simetrica e son formaas da una bifora, abo d'asetis en la muralhas, e monòforas trilíticas. Colombiers e còrdols d'peira abelissen lo som des façadas. En correspondença di portons d'intrada son presents portals d'peira. Lo plan semi-enterrat, enti darriers secols, era ocupat da vòutas e locals per gardar e trabalhar lhi fromatges; al premier plan, eren presentas cucina e chambras reschaudaas da un grand foier dubert e abo nichas de mons. Lo Perotti (1980) lo fai remontar al Cinq Cents, e en la memòria locala es dich “lo chastel”, benleu per sa forma a tor e senhorila.

Empleg: Molin

Pòst: Combas

Quòta: 1050 m s.l.m.

Tipologia: edifici productiu

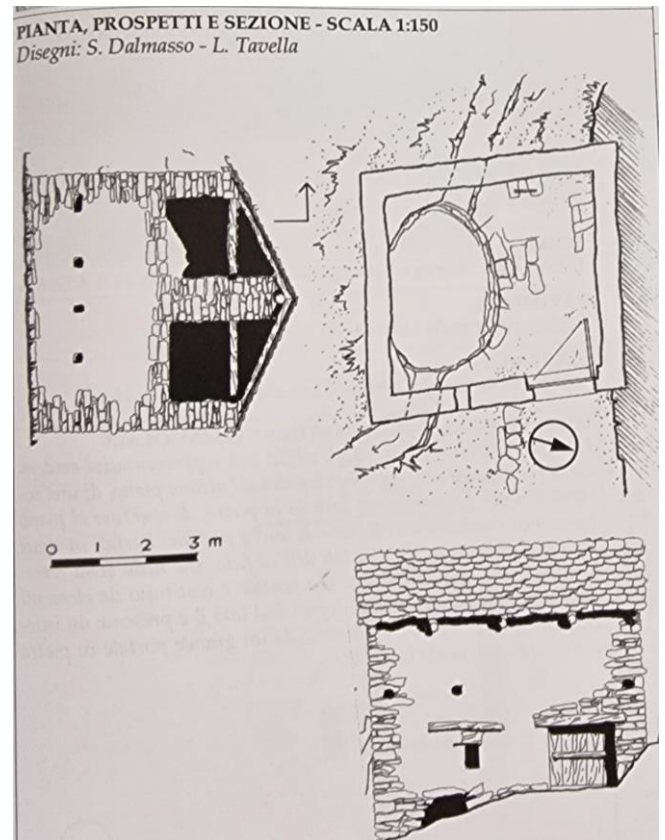
Lo molin presenta lo tipic emplant a roa orizzontala, e la tecnologia se trovava dedins lo solet pichòt local. La roa era alimentaa da una derivacion d'la bealiera principala, qu'en qualche pòst amont era fongaa en la ròcha, per gardar l'energia de cheuta. La pichòta construcion es realizaa sot una "barma", una protecion de ròcha avançaa, que venia decò adobraa coma pòrtic cubert esfruchat dal molin. L'estructura es un di quatre molins que lhi Eynard avien en gestion ental 1549 a las Combas de Celas (AST, Corte, Marchesato di Saluzzo, Protocolli, vol. 8bis).

Empleg: Molin

Pòst: Combas

Quòta: 1050 m s.l.m.

Tipologia: edificis productiu

Lo molin era caracterizat da un mecanisme basat sus una roa orizzontala d'bòsc, ospitaa ent'na vasca cilindrica semi-enterraa e directament liaa a una soleta cobla d'peiras da molin potjaas sal "bastimenta". L'aiga arribava a la roa da una gòrja d'bòsc, a travers un pertùs s'la part amont. Darè a la ruua eren presents nombrós opificis a roa orizzontala, plaçats en serie s'la mesma bealiera que prenia l'aiga dal riu Intersil, de centenas de metres amont. Lo lindal d'intrada al plan premier, ente se trovava una fenièra-magazin, es ricavaa da una vielha peira da molin.

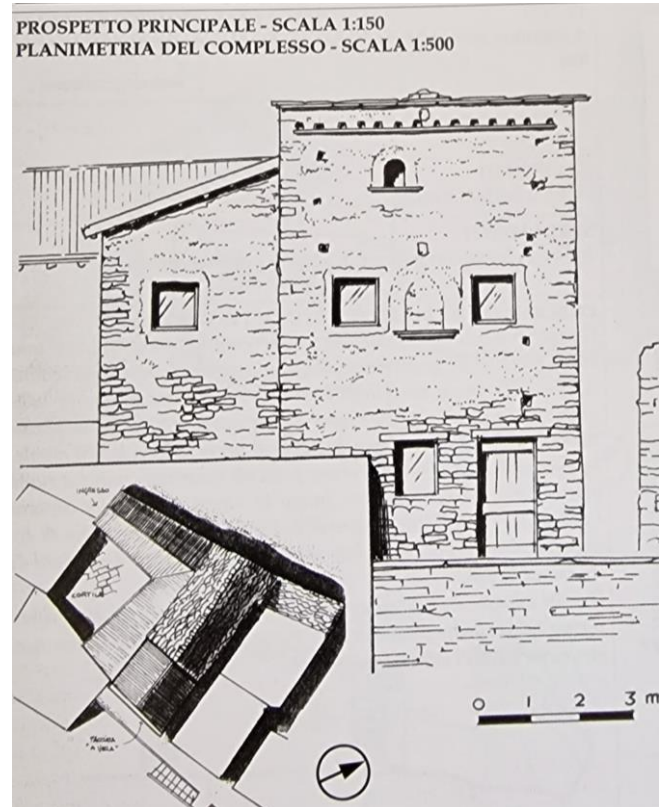
Fasia part del grop de quatre emplants citats en la ficha precedent, mas ent'aqueste cas es una reconstrucion recenta.

Empleg: Residencial agricol

Pòst: Combas

Quòta: 1050 m s.l.m.

Tipologia: agregat pòli-foncional

La tipica façada “a vela” de lhi edificis mai representatius fai resaltar una monòfora d’peira al darrier plan, de pertùs per colombiers abo còrdol d’peira, de duberturas al plan terren abo arquitraus d’bòsc e de pertùs creats per sostener las armaduras. Portals d’peira se tròben sus lhi autres cants d’l’edifici, que sal reire es pus articulat. Un portal es constituït da elements d’peira alternats a d’autres d’bòsc. Sal cant Est es present una enteressanta cort al dedins, ente s’arriba a travers un grand portal d’peira abo arc aigut (secol XV).

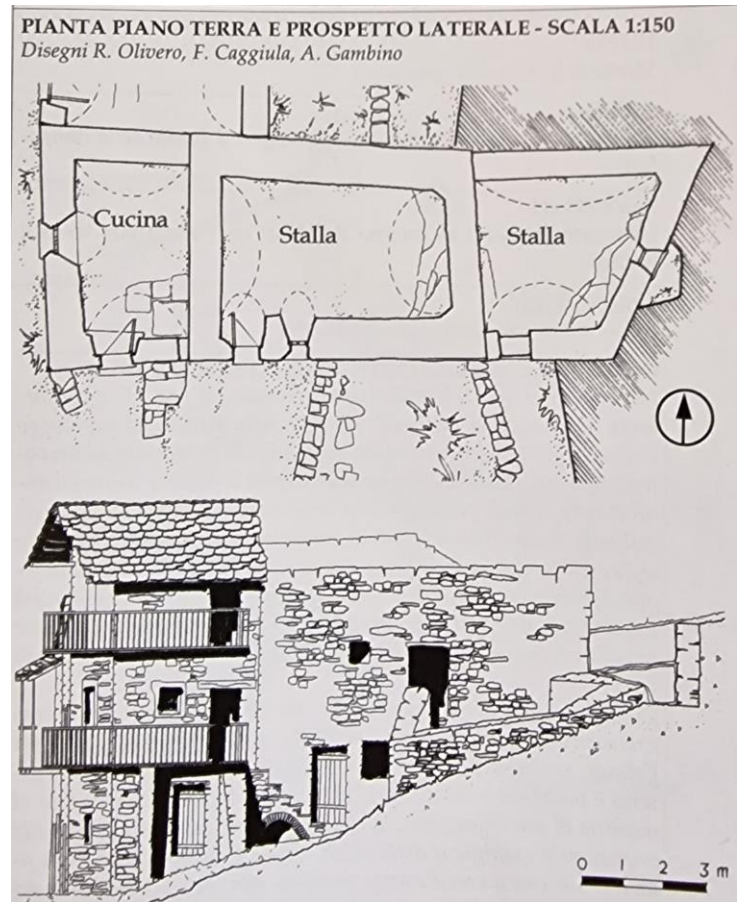
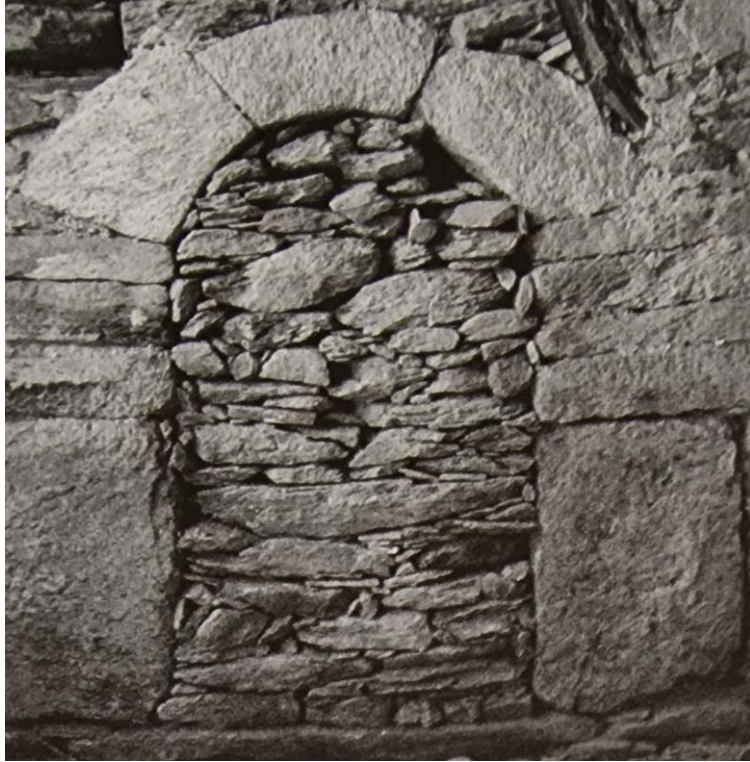
Lo complex es estat restaurat, en quarque part en maniera ren coerenta (per dir, lo talh des nòvas fenestras e la realizacion del cubèrt d’teulas). Totun, aquò a salvat l’edifici da la roina.

Empleg: Residencial agricol

Pòst: L'ansolelh

Quòta: 1270 m s.l.m.

Tipologia: agregat "a eschaleta"

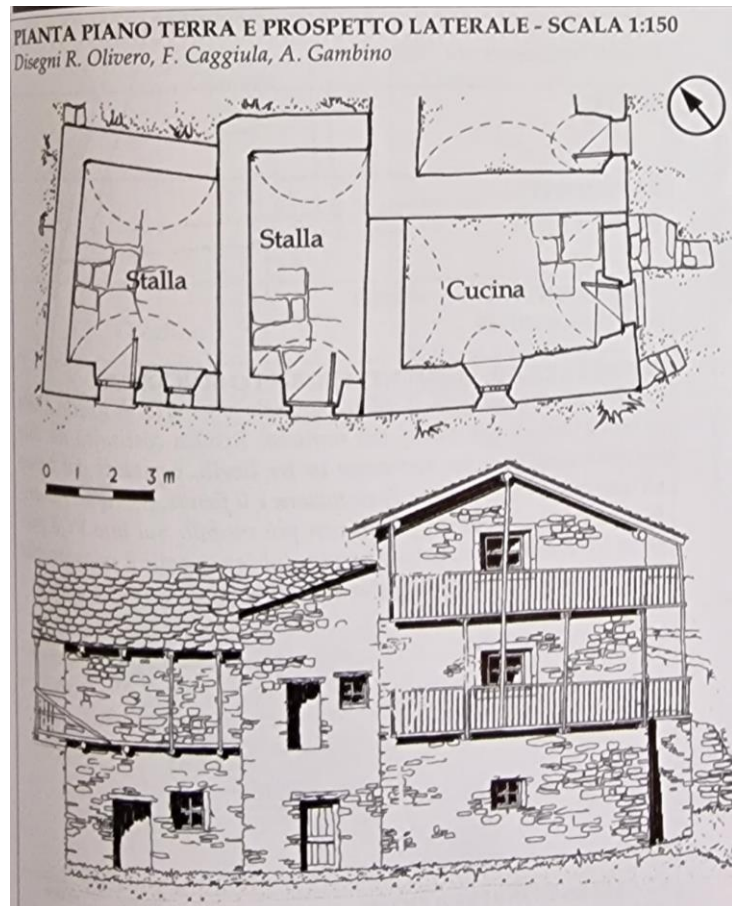
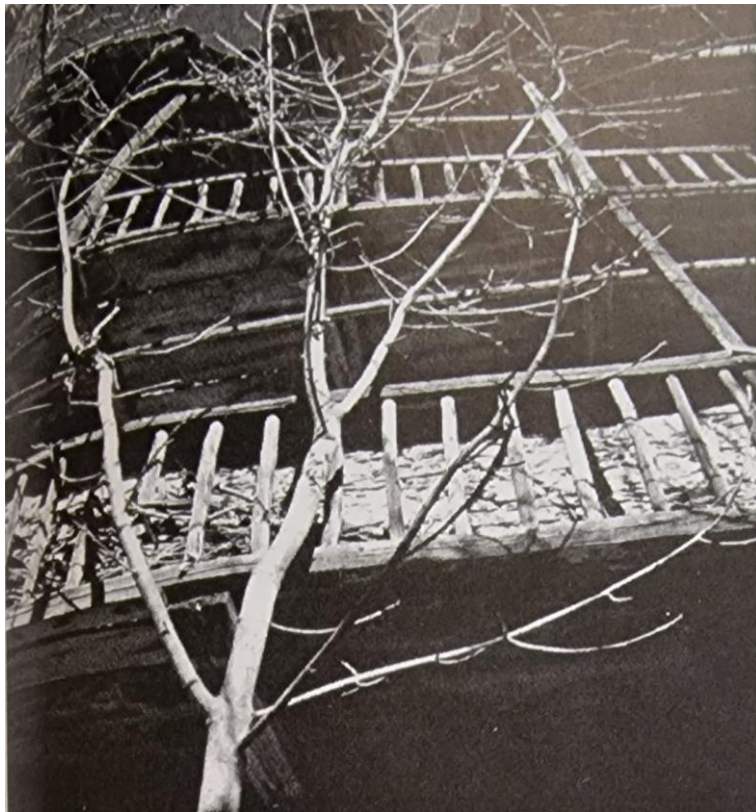
Es enca' possible comprene l'emplant original de l'edifici, bela qu'es ben degradat: una simpla cambra rectangulara, abo l'as major orientat s'la penta maxima d'la riba. La distribucion des fonzions se fasia per livèls, abo al plan terra la vòuta, sobre lo plan d'abitacion abo de locals de depòsit e sobre tot la fenièra, entre s'intrava d'amont. En la cellula originaria, en plaçaa en posicion centrala, son enca' presents de portals abo peiras trabalhaas, mincatant sarrats en lhi ans d'après. Lo complés representa totun un important exemple d'edifici realizat estachant a la cambra originaria de volums bastits en temps diferents, a mont e aval, mas tuchi s'la linha d'penta maxima.

Empieg: Jà residencial agricol

Pòst: L'Ansolelh

Quòta: 1270 m s.l.m.

Tipologia: agregat entropelat s'la riba

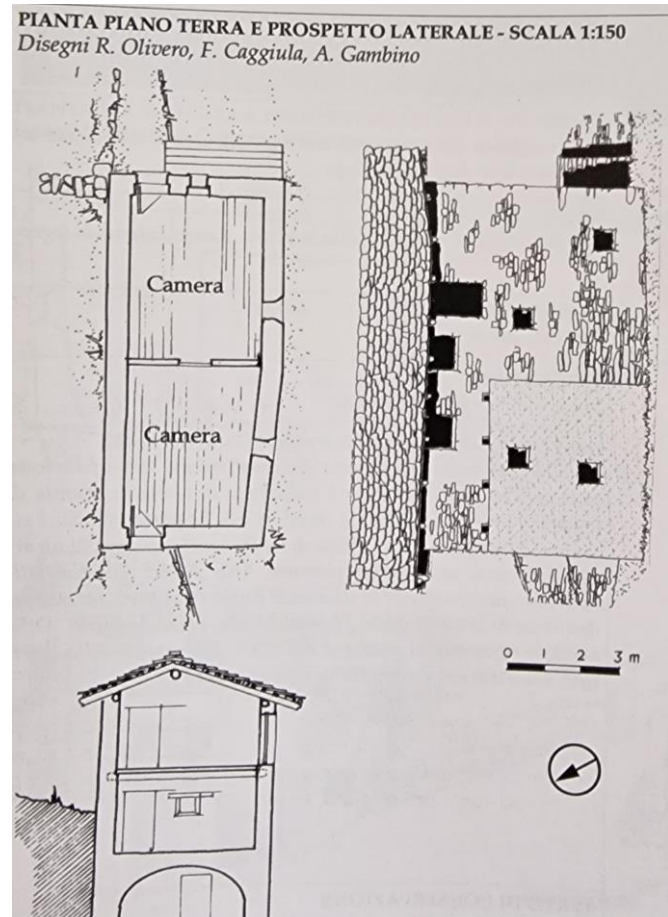
L'edifici es lo fruch d'l'amplament d'un fabricat existent. La nòva porcion es esvilupaa en autessa e a de lòbias d'bòsc a òvest e sud. La part abitabla es al premier plan. Lo pòaor, una rampa d'eschelas d'peira, pòtja sus un arc a tot sest, en peira. Autras pichòtas cellulas abitativas se son puèi esvilupaas esquasi estachaas al viòl, gardant-se s'la mesma quòta e formant una estructura "entropelaa". Las porcions pus tardas an una diferenta disposicion d'la cubertura, orientaa abo lo colme s'la curva d'livèl.

Empleg: Abitacion rurala

Pòst: L'Ansolelh

Quòta: 1270 m s.l.m.

Tipologia: agregat entropelat abo colme s'la riba

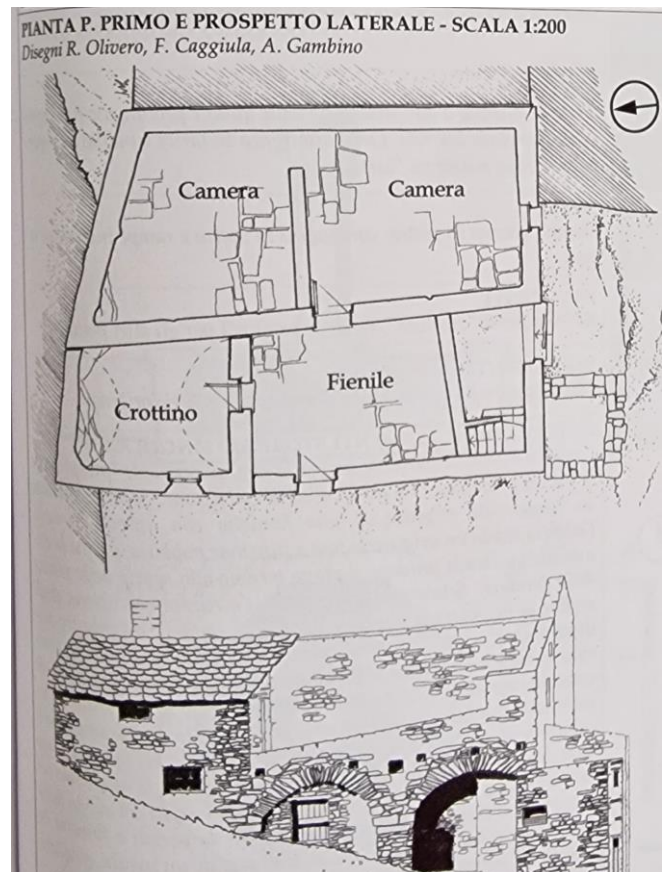
L'edifici es plaçat abo lo colme paralel a las curvas de livèl e abo lo front lòng avançaa sal viòl. Es format da doas porcions similars, dividuas en tres livèls, que presenten dal bas vers l'aut la vòuta, las abitacions e la fenièra. Pòrtas e fenestras son estaas asportaas e son pas pus visiblas. Sal cant òvest es presenta una autanha, lòbia-sechaor, e sal cant aval se tròba una porcion ben definia del mur tractat a chaucina paura.

Empleg: Residencial e agricol

Pòst: L'Ansolelh

Quòta: 1270 m s.l.m.

Tipologia: agregat pòli-foncional abo colme que vai dreire a la riba

Es un edifici pituest antic, caracterizat da una cellula rectangulara plaçaa s'la penta, qu'ental temp a vist ajontar d'autres vums fabricats e orientats a la mesma maniera. La façada aval presenta una monòfora d'peira a livèl d'la fenièra, centaa en metz e dessot una dubertura cairaa alineaa a la premiera. Lo front lateral del vum acorpat, sal viòl, presenta dui arcs en sequença, realizats abo peirelas a esclap, benleu un bòt adobrats coma local porticat dubert e puèi en part tamponat per n'en far de locals sarrats per viure. Sal reire lhi a un grand portal megalitic en correspondença d'l'intrada a la fenièra.